

PAPER DETAILS

TITLE: Muhafazakâr Yahudiliğin Ortaya Çıkışı ve Felsefi Temellerinin Değerlendirilmesi

AUTHORS: İsmail Basaran

PAGES: 79-90

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/430384>

MUHAFAZAKÂR YAHUDİLİĞİN ORTAYA ÇIKIŞI VE FELSEFİ TEMELLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ¹

İsmail BAŞARAN

Dr. Diyanet İşleri Başkanlığı
Dr. Directorate of Religious Affairs
ibasaran@hotmail.com

Makale Türü: Hakemli Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi:09.12.2017, Kabul Tarihi: 31.12.2017

Öz: Bu makalede, Muhafazakâr Yahudiliğin hangi tarihi şartlarda ortaya çıktığı ve bina edildiği felsefi temelleri üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Öncelikle Avrupa ayağı olarak, Muhafazakâr Yahudiliğin Frankel'in pozitif-tarihi Yahudilik anlayışından nasıl etkilendiği üzerinde durulmuş ve daha sonra hareketin Reformist Yahudilerle ayrılığa düştüğü olaylar ele alınarak işlenmiştir. Daha sonra Amerika'ya taşınan Muhafazakâr Yahudiliğin mimarı olan ve Yahudilik içerisinde hareketi bağımsız bir güç haline getiren Schechter'in rolü üzerinde durulmuş, onun Katolik İsrail konsepti ve harekete etkisi anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhafazakâr Yahudilik, "pozitif-tarihi Yahudilik", Reformist Yahudilik, "Katolik İsrail", Yahudi İlahiyat Üniversitesi (JTS),

THE EMERGENCE OF CONSERVATIVE JUDAISM AND THE EVALUATION OF ITS PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS

Abstract: In this article, the historical circumstances and philosophical foundation on which Conservative Judaism has been built upon have been evaluated. Firstly as a European branch, it has been emphasized how Conservative Judaism has been affected by Frankel's positive-historical Judaism understanding, and later the incidents which made the movement fall apart with the Reform Jews have been tackled. Later, the role of Schechter who was the architect of the Conservative Judaism who moved to the USA and transformed Conservative Judaism into an independent branch has been

¹ Bu makale Birinci Uluslararası İsrail ve Yahudilik Çalışmaları Konferansı 2017'de (Konya, 16-17 Aralık 2017) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

studied, his Catholic Israel concept and impact on the movement has been evaluated for insight.

Keywords: Conservative Judaism, positive-historical Judaism, Reform Judaism, Catholic Israel, Jewish Theological Seminary (JTS),

Giriş

Muhafazakâr Yahudilik, Ortodoksların katı tutumundan ve Reformist Yahudiliğin aşırılıklarından uzak durmayı tercih eden ılımlı bir Yahudi harekettir ve Zacharias Frankel (ö.1875)'in savunuculuğunu yaptığı "pozitif-tarihi Yahudilik" (positive-historical Judaism) fikrinden oldukça etkilenmiştir. Muhafazakâr Yahudiler, Yahudiliğin geleneksel unsurlarını korumak isterlerken aynı zamanda modernleşme ve halakasal gelişmeye de açıktır. Muhafazakâr Yahudilik, Aydınlanmaya paralel olarak Avrupa'daki Yahudileri de etkileyen, 18. yüzyıl sonları ile 19. yüzyıl başlarında gerçekleşen Yahudi Aydınlanması (Haskala)'nın sonuçlarından biri olarak ortaya çıkmıştır. Masorti Yahudilik olarak da bilinmektedir. Alman Yahudilerinin Amerika Birleşik Devletleri'ne göçünün ardından varlığını orada sürdürmüştür. Muhafazakâr hareket, değişime açık bir hareket olarak özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde Yahudilerin Yahudiliğe bağlılığını koruma noktasında başarılı olmuş bir harekettir. Günümüzde harekete bağlı 1500 civarında rabbi, yaklaşık bir milyon Muhafazakâr Yahudi cemaatine hizmet etmektedir.

1. Tarihi Ekol Etkisi

Muhafazakâr Yahudilik, kökleri itibarıyla On dokuzuncu yüzyıl (Avrupa) Almanya'sına kadar uzanmaktadır ve diğer iki hareket olan Reformist Yahudilik ve Ortodoks Yahudilik gibi Moderniteye tepki olarak doğmuştur. Almanya Dresden Rabbisi ve daha sonra Breslau'daki Jewish Theological Seminary'nin kurucusu ve ilk idarecisi olan Zacharias Frankel (ö.1875)'in savunuculuğunu yaptığı "pozitif-tarihi Yahudilik"² veya kısaca "Tarihi Ekol" fikri Muhafazakâr Yahudiliğe felsefi temel oluşturmuştur.³

Bu temelin oluşmasında en önemli katkı Frankel'in katkısıdır çünkü onun, tarihi olarak geleneksel Yahudiliğin asırlarca sabit kalmadığı, evrim geçirdiği ve geliştiği anlayışı büyük önem arz etmektedir. Ona göre Yahudilik böyle bir tarihi gelişmenin ürünüdür.

² Bununla, geleneğin tarihsel değerine vurgu yapılmaktadır. Bkz. A. J. Karp, "A Century of Conservative Judaism in the United States", **American Jewish Year Book 1986**, American Jewish Committee (AJC), Jewish Publication Society (JPS), Ed. Milton Himmelfarb, David Singer, Scranton PA, Vol. 86, 1986, s. 6.

³ Karp, s. 6.

Yine ona göre, asırlar boyu Yahudiliğin elde ettiği değerler, pratikler ve idealler, Reformist Yahudilerin yaptığı gibi birtakım maddi menfaatler için terk edilemez. Frankel, her zaman geleneksel (traditional) Yahudiliğin temel alınması, değişimin zamana yayılarak yavaş ve organik büyüme ile olmasının gerektiğini savunmuştur.⁴

Frankel ve bu Ekolün destekçileri, Yahudi hukukunun, çevre şartları göz önüne alınarak gerektiğinde değiştirilebileceği fikrini kabul etmişler ancak Reformistlerin Yahudi hukukunu tamamen terk ettiklerini görmüşlerdir. Bunun sonucunda bu grup, Reformistlerin yaptıklarının dışında Alman toplumuna entegrasyonun farklı yollarını aramaya başlamışlardır.

Tarihi Ekol, diğer gruplardan farklı olarak yeni şartlara uyum meselesine farklı bir çözüm sunmuş ve takipçilerinin modernite ile geleneği uzlaştırmasını sağlamıştır. Yazdığı yazılarda “Yahudiliğin Bilimsel Akademik Çalışması” (Wissenschaft des Judentums) başlığını kullanan ve böylece dini metinlere eleştirel gözle bakılabileceğini ifade eden Zacharias Frankel, Yahudi hukukunun muhtelif tarihi etkiler ve yüzleştiği şartlara adapte olmak için mutlaka değiştiği fikrini savunmuştur. Bu fikir, Yahudiliğin modern Alman hayatına daha uygun hale getirilmesi için Yahudi hukukunda değişiklikler yapılabileceği ve bu yapılırken de Reformistler gibi Yahudi hukukundan radikal bir şekilde tavizler verilmesi gerekmediği anlamına geliyordu.⁵

2. Reformist Yahudilikten Kopuş ve Hareketin Ortaya Çıkışı

Frankel'in, Prag'da Pesth Üniversitesi'nde almış olduğu hem geleneksel hem de seküler eğitim⁶, onun Yahudiliğe bakışında etkili olmuş ve bu yüzden mesleğinin ilk yıllarında Frankel'in Reformistlere doğru meylettiği gözlenmiştir. Örneğin Frankel, Bohemya'da⁷ sinagogda Almanca vaaz eden ilk rabbi olmuştur. Bu yıllarda Frankel, kendisini “ılımlı Reformist” olarak tanımlamıştır.⁸ Fakat daha sonraki yıllarda Frankel, Reformistlerin Yahudilik ile ilgili radikal çıkışlarından rahatsızlık duymuş ve onların bu tutumlarını eleştirmiştir. Frankel'in Reformcuların sert çıkışlarını desteklemeyen muhafazakâr tutumuna şu örnek verilebilir: Frankel'in Breslau'daki Seminary'nin başına gelmeden önce Dresden Başrabbisi iken Almanya'da “Reform Rabbinic Conference” (Reformist Rabbinik Konferansı)'nın Frankfurt'ta yapılan birinci

⁴ Robert Gordis, **Conservative Judaism An American Philosophy**, New York: Behrman House, 1945, s. 16 – 17.

⁵ Michael R. Cohen, **The Birth of Conservative Judaism**, New York: Columbia University Press, 2012, s. 2.

⁶ Bu üniversitede doktorasını 1831 yılında tamamlamıştır.

⁷ Günümüzde Çek Cumhuriyeti'nin batı bölgesinde yer alan bölüm.

⁸ Joseph L. Blau, **Modern Varieties of Judaism**, Columbia University Press, New York and London, 1964, s. 91.

toplantısına davet edildiği halde, bu birlikteki çoğu rabbinin fikirlerini tasvip etmediğinden katılmamıştır. Ancak arkadaşları onu, konferansa katılmadan orada alınan radikal kararlara etki etmesinin mümkün olmayacağını, o yüzden konferanstan yanlış kararların çıkmaması için toplantıya mutlaka katılması gerektiğini ısrarla vurgulamışlardır. Bunun üzerine Frankel 1845 yılının Mayıs ayında Frankfurt'ta yapılan ikinci konferansa katılmış fakat konferansın üçüncü gününde yapılan; "İbadet Mutlaka İbranice mi Olmalıdır?" tartışmasını tasvip etmediğinden bu oluşumdan (Reform Rabbinic Conference) istifa ederek Dresden'deki görevine dönmüştür.⁹ Çünkü İbranice yüzyıllardır Yahudilerin ibadet dili olarak kullandıkları bir dildir. Frankel bu tavrıyla, Reformistlerden kopuşun ve aslında yeni bir doğuşun ilk hamlesini başlatmış olmaktadır.

On dokuzuncu asrın başlarında, tarihte her nesilde Yahudiliğin içinde bulunduğu şartlardan etkilenerek değişim fikri, geleneksel Yahudilik anlayışından radikal bir şekilde kopmaları getirmiştir. Gelenekselciler (Ortodokslar), Yahudilikte ve özellikle Tora'da (God's revealed law) değişen hiçbir şeyin olmadığını ve değişen tarihi şartların Tanrı'nın açık sözünü etkileyemeyeceğini savunurken, Reformistler ise, eğer Yahudilik, tarihte sürekli değişmiş ise öyleyse bugün biz de onu sürekli olarak ve bilerek değiştirebiliriz, fikrini savunmuşlardır. Frankel ise, Yahudi hukukunun tarihsel süreçte belli şartlar altında daima değişikliğe uğradığını savunurken, diğer taraftan da tarihin nelerin değişmemesi gerektiğini de Yahudilere öğrettiğini ve ibadet dili olan İbraniceye bağlılığın Yahudi hayatının değişmeyenlerinden biri olduğunu savunmuştur.¹⁰

Bu yüzden Muhafazakâr Yahudilik, Yahudilerin içinde yaşadığı dünyanın şartlarını dikkate almanın yanı sıra Reformistlerin yaptığı gibi onların düştüğü hataya düşmek ve gelenekten kopmak istemiyordu. Reformistlerin radikal kararlarına karşı çıkan ve hareketin ideolojik önderi Zacharias Frankel'e kadar uzanan bu hareket, (içerisinde Frankel'in öğrencilerinin de bulunduğu) Alman Yahudilerinin Amerika'ya göçlerinin ardından varlığını Amerika'da sürdürmüştür. Frankel ile aynı anlayışı benimseyen rabbiler, sadece Almanya'da değil Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Reformistlere de aynı şekilde tepki gösteriyordu.¹¹

Amerika'da Muhafazakâr Yahudilerin, Reformist Yahudilere tepkilerinden birisi ve kopuşu hızlandıran diğer bir olay da "Koşer Olmayan Yemek Salonu" (Trefa Banquet) diye anılan hadisedir. Bu hadise, Amerika'da Reformistlerin

⁹ Neil Gillman, **Conservative Judaism: The New Century**, New Jersey: Behrman House, Inc., 1993. s. 19.

¹⁰ Gillman, s. 52 – 53.

¹¹ Cohen, s. 2.

öncülüğünü yapan Isaac Mayer Wise tarafından rabbi yetiştirmek amacıyla 1875 yılında kurduğu Hebrew Union College'in ilk mezunlarının mezuniyet gecesinde yaşanmış bir skandaldır.¹² Anılan salonda katılımcılara verilen menü, Yahudiliğe göre yenmesi yasak olan istiridye, yengeç, karides ve kurbağa bacağına ihtiva ediyordu ve aynı zamanda diğer bir dinî kural ihlali olarak et ve süt ürünleri karışık servis edilmişti. Mezuniyet gecesine katılan gelenekçi kesim bu olayı kendilerine açıkça bir hakaret olarak algılamıştı. Üstelik Wise, olayı tasvip etmeyen bu gelenekçilerden özür dileyeceği yerde kendini savunmuş ve ısrarla yeme-içme (koşer) kurallarının artık geçerli olmadığını savunmuştur. Yaşanan bu olay, sembolik olarak Amerikan Yahudilerini artık bir daha bir araya gelmeyecek şekilde muhalif kamplara ayırmıştır.¹³ Bir Yahudi olarak aşağılandıklarını hissettikleri bu olaydan sonra birçok gelenekselci rabbi, Reformistlerle bir arada olamayacaklarını anlamışlar ve geleneksel anlayışa dayalı bir Amerikan Muhafazakâr Yahudiliğinin oluşturulması gerektiği düşüncesine sahip olmuşlardır.

Reformist Yahudilerle Muhafazakâr Yahudilerden kopuşlarına sebep olan diğer önemli bir olay da, Reformist Yahudilerin ayrı grup olarak bağımsızlıklarının ilanı anlamına gelen, 1885 yılında gerçekleştirilen "Pittsburgh Platformu"dur. "Pittsburgh Platformu", Reformist Yahudilerin keskin fikirlerini içeren dokümanın hazırlandığı toplantıya verilen isimdir. Bu toplantıya başkanlık eden Isaac Mayer Wise'in oluşturduğu bu doküman, önceden olacaklar tahmin edilerek bilinçli bir şekilde hazırlanmış ve Reformist Yahudiliğin "Bağımsızlık Bildirgesi" olarak tarif edilmiştir. Bu hareket, kendisini sadece apaçık bir hakikat olarak görmemiş, aynı zamanda geleneği dikkate alan geleneksel çizgiden nihaî kopuşu da gerçekleştirmiştir. Reformist Yahudiler, bu toplantıyı asla ideolojik bir toplantı olarak görmemişler, toplantı esnasında bazı üyeler Siyonizm ve Yahudi Milliyetçiliğine karşı çıkmışlardır. Pittsburgh Platformu dokümanı 1937 yılında kaldırılınca kadar Reformist Yahudiliğin en önemli belgesi olarak kalmıştır. Bu toplantıda Reformist Yahudilerce alınan, Tevrat'ın kendi çağının ilkel fikirlerini yansıttığı, Halaka'nın geçerliliğinin kalmadığı ve modern dünyaya adapte edilemeyeceği, Yahudilerin milletten ziyade bir dinî topluluk olduğu ve Filistin'e dönüşü arzu etmediklerine dair bir dizi fikri Morais şiddetle reddetmiştir. "Pittsburgh Platformu"ndan hemen bir yıl sonra Muhafazakâr Yahudiler, Reformistlerin Cincinnati'deki Hebrew Union College'ına rakip olarak Sabato Morais (ö.1897) ve H. Pereira Mendes (ö.1937) öncülüğünde New York'ta, hareketin en önemli kurumu olan

¹² S. E. Karesh, M. M. Hurvitz, **Encyclopedia of Judaism**, ed. J. Gordon Melton, New York: Facts On File, Inc., 2006, s. 202.

¹³ J. D. Sarna, **American Judaism: A History**, Yale University Press, New Haven, 2004, s. 145.

Jewish Theological Seminary (JTS)'i kurmuşlardır.¹⁴ Morais'e göre, Yahudiliğin Reformistlerin elinden kurtarılması ve aydınlanmış bir Ortodoksluğun kurulması gerekiyordu.¹⁵

Amerika'da hareketin kuruluş döneminde öncülüğünü yapan Sabato Morais ve arkadaşları, (H. Pereira Mendes, Marcus Jastrow (ö.1903), Alexander Kohut (ö.1894) ve Benjamin Szold (ö.1902)), geleneği göz ardı etmeyen Frankel'in tarihi Yahudiliğini ısrarla savunuyorlar ve Amerika'da geleneksel Yahudiliğin çözülmesinden endişe ediyorlardı. Hepsine göre Amerika'daki Yahudilik, Frankel'in savunduğu gibi hem geleneksel Yahudiliğe sahip çıkacak hem de modern düşünce ve bilimsel araştırmaya duyarsız kalmayacaktı.¹⁶

Reformistlere aşırı tepkinin olduğu ilk oluşum yıllarında Muhafazakâr Yahudiler, kendi aralarında geleneksel Yahudiliğin bazı kurallarına sıkı sıkıya bağlıydı. Hatta bu yıllarda, başını örtmeden (kipasız) veya Reformistlere ait dua kitabıyla ayine gelenler engelleniyor ve sinagoga alınmıyordu. Fakat cemaat (Ortodokslardan farklı olarak) ayin esnasında havrada kadın-erkek aynı yerde oturuyor ve ayinde enstrüman olarak org kullanılıyordu.¹⁷

Hareketin temelleri ve kuruluşu açısından şüphesiz en önemli dönemlerden biri Morais dönemi (1886-1897) olmuştur. Morais, JTS'in kurucu rektörü olarak tarihe geçmiştir. Morais, Frankel'in Breslau'daki Seminary Okulu gibi JTS'de de aynı usulü benimseyerek öğrencilere hem seküler hem de dinî eğitim verilmesini desteklemiştir.¹⁸

Kuruluş yıllarındaki imkânsızlıklar dolayısıyla nispeten verimsiz geçen Morais'in rektörlük döneminden sonra tekrar lider ve JTS'ye rektör aranmaya başlanmış ve Romanya doğumlu Cambridge Üniversitesinde görevli Solomon Schechter (Şehter) bulunmuştur.¹⁹

Schechter, Amerikan Yahudiliğinde o kadar büyük ses getirmiştir ki, Ortodokslar JTS'den bahsettiğinde Schechter'in Seminary'si diye bahsetmişler ve JTS'i onunla özdeşleştirmişlerdir. Muhafazakâr Yahudiliğin önemli

¹⁴ Sarna, s. 150.

¹⁵ H. Diner, *"Like the Antelope and Badger"*, **Tradition Renewed: A History of the Jewish Theological Seminary of America**, Ed. J. Wertheimer, Jewish Theological Seminary of America, New York, 1997, Volume I, s. 11.

¹⁶ Max Arzt, *"Conservative Judaism As A Unifying Force"*, **Tradition and Change: The Development of Conservative Judaism**, Ed. M. Waxman, The Rabbinical Assembly, The United Synagogue of Conservative Judaism, New York, 1958, s. 142.

¹⁷ Gilbert S., Rosenthal, **The Many Faces of Judaism**, New Jersey: West Orange, Behrman House, Inc., 1978, s. 97.

¹⁸ J. Reimer, M. Berenbaum, *"Morais, Sabato"*, **EJ**, XIV, s. 471.

¹⁹ Mel Scult, *"Schechter's Seminary"*, **Tradition Renewed: A History of the Jewish Theological Seminary of America**, Vol. I., s. 45-46.

simalarından olan Profesör Neil Gillman, onu güçlü, heybetli ve otorite sahibi bir lider olarak tarif etmiştir.²⁰

Aslında Schechter, karizmatik bir dinî lider olarak ve o günün dünyasında en iyi bilinen Yahudi bilginlerinden biri olarak kendi etrafında herkesi etkileyen bir atmosfer oluşturmuştu. Amerikan Yahudiliği için gayet sade ve idealist vizyonunu kendi etrafındaki talebelerine aktarmış ve o vizyon da yükselen Muhafazakâr Yahudiliğin özü olmuştu. O, geleneksel Yahudiliğe kendini adanmış, yaşadığı kültür ve modern (seküler) eğitime uyum sağlamış bir Yahudi toplumu arzu ediyordu.²¹

Schechter'in çevresindekilerle ve özellikle talebeleriyle ilişkileri, Muhafazakâr hareketin kuruluş yıllarında hareketin yükselmesine çok büyük katkıda bulunmuştur. Talebelerinin Schechter'la olan samimi bağları farklı kesimlerden gelmiş olmalarına rağmen grubu bir arada tutmak konusunda önemli bir rol oynamıştır. Schechter'in öğrencileri, 18 – 20 yaşlarında Seminary'ye gelmiş, başka bir ifadeyle bir arada büyümüşler ve yirmili yaşlarda mezun olmuşlardır. Grup, Schechter'la, hayatlarında derin bir yer tutan bağlar kurmuş ve onu bir baba, öğretmen ve arkadaş olarak değerlendirmiştir. Öğrenci grubu, Schechter'ın vizyonunun gerçekleşeceğine dair daima büyük bir ümit taşımış, paylaşılan tüm ortak tecrübeler ve başlangıçta üretilen ortak misyon, bir grup şuuru oluşturmuştur. Bu grup kimliği, öğrencilerin tüm meslek hayatları boyunca onları güçlendirmiş, grubu bir arada tutan önemli bir enstrüman olmuş, bu hareketi parçalanmaktan ve dağılmaktan korumuştur.²²

Schechter'ın Amerikan toplumunda başarılı olmasının diğer bir nedeni de, Yahudi toplumu içerisindeki otoritesi ve nüfuzu, aynı zamanda bu nüfuzun öğrencilerine de geçmiş olması, onun farklılıkları kucaklamış olması idi. Onun talebeleri Schechter'ın geniş vizyonu konusunda hemfikir olmalarına rağmen belli konularda farklı düşüncelerini ifade edebiliyorlardı. Schechter'ın bazı öğrencileri Amerika doğumlu ve birçoğu da Doğu Avrupa kökenli idi. Bazıları İngilizceleriyle seremonilere gelen katılımcıların beğenisini toplarken, diğer bir kısmı da kırık bir İngilizce ile konuşur fakat geleneksel geçmişleriyle gurur duyarlardı. Öğrenciler kendi aralarında, Schechter'ın anlatımlarını farklı yorumlarlar ve bunun geleneksel Yahudiliğe uygun olup olmadığını kendi aralarında mütalaa ederlerdi. Örneğin bazıları, dışarda bir restoranda süt ürünü ihtiva eden yemek yemede bir sakınca görmezken öğrencilerin çoğu bundan uzak dururdu. Bazıları, Şabat ibadetini orgla müzik eşliğinde yapmada

²⁰ Scult, s. 45.

²¹ Cohen, 2012, s. 5 – 6.

²² Cohen, s. 6-7.

ve kadın-erkek karışık oturmalarında bir beis görmezken diğerleri bu tür yeniliklere şiddetle karşı çıkarlardı.²³

Schechter, on üç yıl (diğer rektörlere göre az sayılabilecek bir süre) Seminary (JTS)'nin rektörlüğünü yapmış olmasına rağmen, bahsi geçen birçok özelliğe sahip olması nedeniyle Muhafazakâr Yahudiliğin mimarı olarak kabul edilmektedir. Bunun en önemli sebebi, karizmatik liderliği ve iyi bir eğitimci olmasıdır. Onun döneminde JTS ve Muhafazakâr hareket benzersiz bir büyüme kaydetmiştir. Schechter, JTS'ye dünyaca ünlü Yahudi bilim adamlarını kazandırmış ve bu eğitim kurumunu dünyada en meşhur Yahudi çalışmaları merkezi haline getirmiştir. Aynı zamanda entelektüel bir bilim adamı olarak yayımladığı makalelerinde (*Studies in Judaism*) yeni hareket için bir ideoloji (felsefi temelleri) ortaya koymuştur.²⁴

Schechter'in ortaya attığı "Katolik İsrail" konusu, Muhafazakâr Yahudilik için önemli felsefi temellerden birisidir. Bu birlik vurgusu, Amerikan toplumunda asimile olmak istemeyen Yahudi toplumuna yeni bir grup bilinci vermiş ve uzun yıllar bu ülkü etrafında grup ayrımı olmaksızın birçok Yahudi kenetlenme imkânı bulmuştur.

Muhafazakâr hareketi Yahudilik içerisinde bağımsız bir güç haline getiren Solomon Schechter, "Kutsal Kitap'tan merkezi otorite silinmiş ve yaşayan bir bedene yerleştirilmiştir. Katolik İsrail'in kolektif vicdanı Evrensel Sinagog'ta vücut buldu." demiştir. İlk defa Schechter tarafından kullanılan "Katolik İsrail" kavramı, bu hareketin özünü ve karakterini ortaya koyan bir nevi parola işlevi görmektedir.²⁵ Aslında onun bu terimden kastı, hangi grup olursa olsun, Yahudilerin genel yapılarının birliği, onların kolektif vicdanı ve Yahudi birliğinin korunması idi. Pratikte uygulanması güç ve erişilmesi zor olmasına rağmen bu vizyon, Muhafazakâr hareketi diğer gruplardan daha az ideolojik ve daha az doktrinel yapmıştır.²⁶

Muhafazakâr Yahudiliğin büyük üstadı Solomon Schechter, bu doktrin üzerinde titizlikle durmuş ve "spesifik bir cemaate ait olma değil de tek bir millete ait olma" konseptini geliştirmiştir.²⁷

Bir bütün olarak Yahudi toplumunun ortak iradesini destekleyen Katolik İsrail kavramı, hem devamlılık vurgusu ve hem de değişim olgusunu barındırdığından, gelenekle bağları koparmaksızın değişimi onaylamaktadır.

²³ Cohen, s. 7.

²⁴ Gillman, s. 44 – 45.

²⁵ Salime Leyla, **Yahudilik**, İstanbul: İSAM Yayınları, 2012, s. 68.

²⁶ Geoffrey Wigoder, **The Encyclopedia of Judaism**, New York: Macmillan Publishing Company, 1989, s. 176.

²⁷ Gordis, s. 17.

Bu değişim Reformist Yahudilikten farklı olarak tedrici ve daha ılımlı bir değişimi ifade etmektedir.²⁸

Schechter tarafından “Yahudi milletinin iradesi” konseptiyle de ifade edilen Katolik İsrail kavramı, bir yandan Reformistlerin aşırılıklarına diğer taraftan da ultra-Ortodoksların aşırı taleplerine karşı geliştirilmiş en etkili bir kavramdır. Günümüzde ritüellerde bu kavram bir kenara itilmiş olsa da, geçmişte mistik olarak Yahudi birliğinin sağlanması ve Yahudi toplumsal faaliyetlerinin güçlenmesine büyük katkı sağlamış ve ilham vermiştir. Muhafazakâr Yahudiliğin ilk yıllarında bu kavram, hareketin öncüleri ve onların takipçileri tarafından slogandan öte bir anlam ifade etmiş, bir inanç esası olmuş ve Yahudilerle ilgili verdikleri kararları hikmet, sadakat ve manevi ruhla vermelerini sağlamıştır.²⁹

Muhafazakâr Yahudiliğin Yahudi toplumunu merkeze yerleştiren söz konusu Katolik İsrail vurgusu, kimi Yahudi yazarlar tarafından dikkat çekildiği üzere, şovenizme düşme tehlikesini barındırsa da, belki tam da bu tehlikenin varlığından dolayı Muhafazakâr Yahudiliğin önde gelen isimleri gerek geçmişte gerekse günümüzde bu konuda en fazla hassasiyet sergileyen kesimi oluşturmaktadır. Muhafazakâr Yahudilerin grup bilincini ve sorumluluğunu bir kenara atmaksızın evrensellik ve etik kavramlarına atıf yapmaları bir yana, teolojilerinde seçilmişlik doktrininin etnik üstünlük biçimine dönüşmesi riskine en fazla dikkat çeken şahsiyetler (Ismar Schorsch, Jacob Neusner ve David Novak) bu grup içinden çıkmıştır. Ayrıca ortak topluluk bilincine yönelik vurgu, Muhafazakâr Yahudiliği en ılımlı teolojiye sahip Yahudi grubu kıldığı gibi, yeni şartlara göre -devamlı surette ve kimi zaman radikal biçimde- tavır değiştirmekten koruyan bir temele oturtmuştur.³⁰

Bahsedildiği gibi “Yahudi milletinin tümü”³¹ ve “bir bütün olarak İsrail toplumu”³²nu kasteden bu kavram, aslında Muhafazakâr Yahudiler için bir idealdir. Kendi aralarında birliği ve dayanışmayı ifade eden bu ideale sadakat, ilk dönem hareketin kurucuları arasında müşahede edilmektedir. Bu şuur ve birlik ruhu sayesinde uzun yıllar hareket içerisinde hem Ortodoks ve hem de Reformist (liberal) eğilimler varlığını sürdürmüştür.

²⁸ Gürkan, s. 68.

²⁹ Herbert Rosenblum, **Conservative Judaism: A Contemporary History**, New York: United Synagogue of America, 1983, s. 79 - 80.

³⁰ Gürkan, s. 68-69.

³¹ Marc Lee, Raphael, **Profiles in American Judaism**, San Francisco:Harper & Row Publishers Inc., 1984, s. 90.

³² Geoffrey Wigoder,, **The New Standard Jewish Encyclopedia**, Facts On File. Inc., New York, 1992, s. 550.

İsrail toplumunun literal olarak tümünü kasteden bu kavram, ortak kader ve sorumluluk açısından Yahudi milletin tek parça bir toplum olduğunu ifade etmektedir. Yahudi inancına göre, tüm Yahudiler dinî olarak birbirlerinden sorumludurlar ve bir Yahudinin günahı tüm Yahudilerin günahı olarak kabul edilmektedir. Toplu sorumluluk kuralı halakaya ait alanda da görülmektedir. Halakaya göre, hiçbir Yahudi diğer bir Yahudi'nin kasten halakayı çiğnemesine izin vermemelidir; yasakları çiğneyen Yahudi diğerleri tarafından uyarılmalıdır, çünkü bu bir toplumsal sorumluluktur. İşte bu kavram, günahkâr olsun veya dindar olsun tüm Yahudileri içine alan sorumluluğu ifade eden bir kavramdır.³³

Sonuç

Frankel'in geleneğe vurgu yapan ve geleneğin tedrici karakterini öne çıkaran "pozitif-tarihi Yahudilik" fikri, yeniliğe açık fakat geleneği reddetmeyenler tarafından büyük kabul görmüştür. Frankel'in bu fikrini benimseyen ve onun öğrencisi de olan, Alexander Kohut, Frederic de Sola Mendes, Benjamin Szold, Marcus Jastrow, Aaron Wise ve Aaron Bettelheim gibi rabbiler, Amerika'ya göç ederek aynı düşünceyi Amerika'da savunmaya devam etmişlerdir. Frankel'in bu takipçileri, Reformist meslektaşları ve kurumlarıyla yardımlaşarak Reform Yahudiliğinin ılımlı formunu uygulamışlar ancak Reformistlerin gelenekten sert dönüşleri vuku bulunca onlarla bağlarını kesmişlerdir. Ardından katı olmayan Ortodoks meslektaşları ile diyaloga geçmişler ve hep birlikte New York'taki Muhafazakâr Yahudiliğin ana kurumu ve merkezi olan Jewish Theological Seminary'yi kurmuşlar ve böylelikle Muhafazakâr Yahudilik kurumsallaşma aşamasına geçmiştir.³⁴

Sıkıntılı geçen ilk dönem olan Morais döneminden sonra 1902 yılında, (ilerde Muhafazakâr Yahudiliğe asıl kimliğini verecek olan)³⁵ Solomon Schechter, New York'ta Jewish Theological Seminary (JTS)'i³⁶ yeniden organize edip Muhafazakâr Yahudiliğin liderliğini yapan kurum haline getirmiştir.³⁷ Schechter'in döneminin (1902-1915) onun "Katolik İsrail" felsefesiyle tüm Yahudileri kucaklayan konsepti, Muhafazakâr Yahudiliği

³³ Wigoder, 1989, s. 409 – 410.

³⁴ Karp, s. 6.

³⁵ Baki Adam, **Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat**, İstanbul: Pınar Yayınları, 2010, s. 195.

³⁶ Hareketin omurgası ve muharrik gücü olan bu eğitim kurumu (üniversite) 1886 yılında New York'ta kurulmuştur. Başlangıçta rabbi yetiştiren sade bir okul iken sonra genişleyerek üniversite seviyesine yükselmiştir. Detaylı bilgi için bkz. D. Bridger, **The New Jewish Encyclopedia**, Behrman House, New York 1962, s. 243.

³⁷ D. Golinkin, M. Panitz, "Conservative Judaism", **EJ**, V, Ed. M. Berenbaum, F. Skolnik, Detroit: Macmillan Reference, USA, 2007, s. 171.

popüler hale getirmiş ve JTS tüm kesimlerden Yahudi öğrencilerin gelip yüksek eğitim aldığı bir eğitim kurumuna dönüşmüştür. Bugün bile hala JTS dendiğinde ilk akla gelen “Schechter’in Okulu” tabiridir.

Böylece, tüm bu sancılı dönemlerden sonra yeni bir hareket doğmuştur. Bu hareket bugün, çoğunluğu Amerika Birleşik Devletleri’nde olmak üzere varlığını devam ettirmektedir.

Kaynakça

- Adam, Baki, **Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat**, İstanbul: Pınar Yayınları, 2010.
- Arzt, Max, “*Conservative Judaism As A Unifying Force*”, **Tradition and Change: The Development of Conservative Judaism**, ed. M. Waxman, New York, The Rabbinical Assembly, The United Synagogue of Conservative Judaism, 1958, s. 139–151.
- Başaran, İsmail, **Muhafazakar Yahudilik Tarih, Öğretiler, İbadetler ve Güncel Sorunlar**, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2017.
- Blau, Joseph L., **Modern Varieties of Judaism**, Columbia University Press, New York and London, 1964.
- Bridger, D., **The New Jewish Encyclopedia**, Behrman House, New York 1962.
- Cohen, Michael R., **The Birth of Conservative Judaism**, New York: Columbia University Press, 2012.
- Diner, H., “*Like the Antelope and Badger*”, **Tradition Renewed: A History of the Jewish Theological Seminary of America**, ed. J. Wertheimer, New York: Jewish Theological Seminary of America, 1997, I, 1–42.
- Gillman, Neil, **Conservative Judaism: The New Century**, New Jersey: Behrman House, Inc., 1993.
- Golinkin, D., Panitz, M., “*Conservative Judaism*”, **EJ**, V, Ed. M. Berenbaum, F. Skolnik, Detroit: Macmillan Reference, USA, 2007, s. 171–177.
- Gordis, Robert, **Conservative Judaism An American Philosophy**, New York: Behrman House, 1945.
- Gürkan, Salime Leyla, **Yahudilik**, İstanbul: İSAM Yayınları, 2012.
- Kareish, S. E., Hurvitz, M. M., **Encyclopedia of Judaism**, ed. J. Gordon Melton, New York: Facts On File, Inc., 2006.
- Karp, Abraham J., “A Century of Conservative Judaism in the United States”, **American Jewish Year Book 1986**, American Jewish Committee (AJC), Jewish Publication Society (JPS), Himmelfarb, Milton, ve Singer, David, (Ed.), Scranton PA, Vol. 86, 1986, s. 3–61.

- Reimer, J.; Berenbaum, M., *"Morais, Sabato"*, **EJ** XIV, Ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik, Detroit: Macmillan Reference USA, 2007, s. 471.
- Raphael, Marc Lee, **Profiles in American Judaism**, San Francisco:Harper & Row Publishers Inc., 1984.
- Rosenblum, Herbert, **Conservative Judaism: A Contemporary History**, New York: United Synagogue of America, 1983.
- Rosenthal S., Gilbert, **The Many Faces of Judaism**, New Jersey: West Orange, Behrman House, Inc., 1978.
- Sarna, J. D. **American Judaism: A History**, Yale University Press, New Haven, 2004.
- Scult, Mel, *"Schechter's Seminary"*, **Tradition Renewed: A History of the Jewish Theological Seminary of America**, ed. J. Wertheimer, New York: The Jewish Theological Seminary of America, 1997, s. 43–102.
- Wigoder, Geoffrey, **The Encyclopedia of Judaism**, New York: Macmillan Publishing Company, 1989.
- Wigoder, Geoffrey, **The New Standard Jewish Encyclopedia**, Facts On File. Inc., New York, 1992.